

F
**FRANCESCA
ALIERN**

AIGUA MOLLA

Notes de color

AIGUA MOLLA

Notes de Color — 121

AIGUA MOLLA

FRANCESCA ALIERN

□■ Cossetània

Primera edició: març del 2023

© del text: Francesca Aliern Pons

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-260-5

DL T 133-2023

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

ÍNDEX

La riuada.....	9
El pas de barca.....	17
La rifa.....	29
La Ceso.....	37
El repartiment del vi.....	47
La petjada de l'ocellet.....	53
L'hort de Queralt.....	61
Era boig.....	75
Li deien la Meuca.....	87
La Perla.....	97
La puta i el rufà.....	113
El sargentillo.....	131
La casa del sol.....	155
«Stardust memories».....	161
Romanç nadalenc.....	173

A mon germà.

Dura tamen molli saxa cavantur aqua

(«I tanmateix les roques dures
són foradades per l'aigua molla»)

OVIDI

LA RIUADA

Aquella nit era fosca com una gola de llop, massa freda per al mes d'octubre. L'aire, molt humit per la pluja caiguda durant els darrers dies, era com si estés carregat d'un mal presagi. L'aigua havia començat a envair les terres del Galatxo i l'Illa, de manera que el panís que encara quedava per collir es faria malbé. El seu brogit era ferotge, brau i desafiant... Feia por de veres, però no era la primera vegada que veien el riu d'aquella manera. Allavons, s'emportaven els animals de la casa de l'hort a la del poble i quedaven ben tranquils, tot esperant que baixés el nivell de l'aigua per tornar a la normalitat. Sempre ho solien fer així. Però la riuada d'aquell any semblava no trobar l'hora oportuna per tornar-se'n tranquil·lament al seu llit, per tal d'alegrar-los la vida i recrear les seues hortes. No parava de ploure, des de feia dies, i el riu anava alterant impetuós els seus nivells. Igual reculava dos metres com, de sobte, en guanyava tres. Això sí, no gosava entrar al poble, com si tingués por d'enfilear-se carrer de l'Àngel amunt. El cel, negre com una gola de llop, pareixia haver-se empassat, quasi amb avarícia, golosament, tots els estels.

Amb aquella mena de temps, entre el plugim obstinat i la por que el riu es desbordés, els pagesos no es movien de la població, tot anant-se atansant a la riba més propera per tal d'exercir un control rigorós de qualsevol moviment a l'alça d'aquelles aigües embravides, que ningú podia prevenir el que podien fer. Les tavernes eren plenes d'hòmens i, a les llars, les reunions de les dones no tenien fi. Només es treien la peresa del damunt quan es feia hora de cuinar, perquè

ningú perdonava una sola menjada. L'ambient era ben avorrit. De les cases en fugia el cant neguitós de l'aviram traslladat dels horts, els brams dels burros, els mugits de vaques i vedells, els grunyits dels bacons, que no es trobaven a gust als seus nous corrals, més estrets i reduïts. Els xiquets, en feien de les seues, ja que amb tot l'enrenou del riu, s'escapolien de la vigilància de ses mares, que prou feina tenien a veure qui la deia més grossa. Quan s'ajuntaven les dones, les seues llengües eren incansables i ferien com destrals. Es recordaven amb pànic altres riuades arrasadores d'anys anteriors, que, curiosament, i així com aquell any, acabaven amb el número set. Bé que ho sabia el mossèn, perquè els seus antecessors ho van deixar escrit als papers de l'església. Els capellans, que sabien de lletra més que ningú, n'eren ben curosos i pensaven en el dia de demà, per tal que altres generacions s'assabentessen dels fets ocorreguts a la vila en el passat.

El Marc i el seu veí Manel, després de beure's un petricó de vi a la taverna de l'hostal vell, anaren fins al carrer de l'Àngel, a les últimes cases, que eren ja ben prop de l'aigua desbordada. Feia menys d'una hora que havien sopat, i, abans d'anar-se'n al llit, com quasi tots els hòmens del poble, volien estar segurs de si el riu portava malícia de veres, i si els podia portar l'ensurt que ni en somnis volien. Tot traient-se les espartenyas, van anar caminant fins que l'aigua els va cobrir els peus, i de seguit s'enfonsaren al llaquim format a la riba circumstancial que semblava no voler baixar. Quasi a totes hores el mateix nivell, sense minvar, sense donar-se per vençut.

—Xiquet —va dir el Marc al seu company—, això sembla que ha canviat. No m'agrada gens. De mica en mica, però no para de créixer. L'aigua fa un soroll molt estrany allà dins, diria que al mig del riu. No sents la remor?

El Manel es va posar la mà al darrere d'una orella per tal d'escoltar aquell fort murmuri de les aigües, però, veritablement, no li va semblar res que no hagués sentit les nits anteriors. És clar que el riu volia enfilarse carrer de l'Àngel amunt, com ho havia fet quasi tots els hiverns de l'any, però no acabava de fer-ho... I només eren al mes d'octubre. Calia esperar que el gel es fongués pels Pirineus perquè provoqués una puntada ben forta. No obstant això, la foscor d'aquella nit era ben llòbrega i quasi atemoria rondar per allí. El Manel va

arrimar-se cap al carrer i recollí les seues espardenyes. S'alegrà que el Marc fes el mateix. Mentre es lligaven les vetes del calçat, ni un ni l'altre van dir una sola paraula.

—Em sembla que el riu va com a la tarda, com abans de sopar —va continuar el Manel—. No ho veus? Mira, jo he deixat aquell munt de pedres com a senyal. Te n'adones? Ací, home...

Però el Marc no veia res: tot era negre com l'estalzi, només hi havia un fanal al mig del carrer i allí no els arribava ni un petit raig de claror. De cop, no sabia dir-ne el perquè, va sentir unes ganes boges d'arribar a casa.

—No ho sé —li va dir al seu company mentre anaven de tornada—. Ho dic de veritat. Em fa mal el cor, el coll, com si se m'hagués ennuegat el sopar. Noto coses pel meu voltant que no et sabria explicar... Collons! I no para de ploure! Encara no serem ni a temps d'aixoplugar-nos que ja hi haurà tornat. Mira com tinc el jac d'humit...! I això que és de vellut. L'aire va carregat d'aigua...

El Manel es va entossudir en les seues pròpies conviccions.

—Baixarà de cop, com sempre ho ha fet. Fotrà mal, ja ho sabem. L'altra riuada se'ns va emportar tots els animalets de l'hort i vaig perdre la collita de panís. Sort de les garrofes, si vam poder tindre mig bones festes. Després, no tenia diners per pagar l'arrendament a l'amo... Vinga, cap a casa a dormir. La Cinteta està sola i li sap molt de greu que faça tan tard. Ja saps com són les dones, més tossudes que les mules. Quan penso que haurem de tornar a solcar tots els bancals, m'esborrono. Les riuades ho deixen tot fet un fangar.

Mentre caminaven carrer amunt, el Marc va encendre un cigarret que va anar plegant en silenci, mentre escoltava el seu amic.

—Més val que no pensem en res dolent. Tampoc no hi podem fer gran cosa, per adobar-ho —va mussitar mentre rascava l'encenedor, quasi sense metxa.

Van pujar pel camí estret que, des del carrer de l'Àngel, sortia a la plaça. Dels marges de pedra que fortificaven els horts de Vences i Ceremines s'escapava una flaire d'humitat que omplia de temor l'acovardit Marc. Les seues famílies vivien ben prop, només tenien al mig un parell de cases; per això, com era normal, les dones, en estendre la roba al terrat, aprofitaven el temps per xarrar com cotorres.

—Bona nit tingues, Manel. Demà, crida'm quan surtes de casa. Abans de marxar a la plana, anirem a fer una ullada al riu, no siga cosa que ens agafe amb els pixats al ventre.

El Manel es va espolsar l'armilla. La seua dona era tan polida que, abans que ell és posés al llit, encenia el llumener per vigilar-li la roba, per veure si podia tornar a utilitzar el mateix vestit en sendemà. Els tenia un odi ben especial, a les taques, a qualsevol descosit. De vegades era ben pesada amb aquelles manies i no el deixava tranquil...

—No et poses nerviós, vols? La gent ja fa dies que resa a l'ermita a sant Martí. Per què no ens hem de creure que les rogatives faran bon efecte? Fes cas a les persones de fe. A natros, el que ens passa és que som uns descreguts. Au, entra a casa sense fer soroll, que eixes dones nostres dormen com les llebres. Si despertes el teu xiquet, no dormirà ningú en tota la plaça.

El Marc, mentre s'acabava el cigarret, va donar menjar a la burra i les ovelles de l'altre corral. Va barrar la porta, molt vella, tan vella com la resta de la casa. En pujar cap al pis i veure el rostre tranquil i dolç del seu petit fill dins del bres de fusta, se sentí reconfortat en un sol moment. Era massa patidor, qualsevol cosa l'omplia de neguit. Aquell riu entestat a no donar-se per vençut...

—Encara no vens a dormir? —li va dir la Cinteta a mitja veu, en percebre la seua ombra al costat del bres. És tard...

—Ja vinc, dona... Contemplo el nostre fill. És tan guapo! Té els mateixos ulls que tu i el meu nas, la meua boca. Mira, si ens va bé la collita d'olives, hem de canviar la porta de l'entrada i reforçar el pis, la fusta... La casa és massa vella. Va caient a trossos. El problema és que sempre tenim despeses inevitables que ens fan anar de cul.

Ella es va remoure inquieta, alhora que estirava la vànova, perquè en aquelles hores i amb el temps tan humit s'anava enfredorint.

—Va, home, que no són hores de parlar.

—És clar, tu ho has fet tot el sant dia amb les veïnes. Diràs que mengeu llengua...

—I tu amb els teus amics a la taverna, a les vores del riu. Si no has parat a casa ni dos hores! Els hòmens també li pegueu, a la xarrameca.

La Cinteta es va tornar a remoure ben nerviosa al llit. El seu home era massa patidor. Ella sempre se l'escoltava, però ja era molt tard i

portava bon cansament al damunt. Ni tan sols tenia ganes de revisar-li la roba, però ho faria en trencar l'alba, en aixecar-se. El Marc, tot gitant-se al seu costat, en plena penombra, la va admirar amb el cor ple de tendresa i emoció, sense gosar tocar-li ni un sol cabell. Quina dona més ferma tenia! I quina sort havia fet en casar-se amb ella! Per una vegada en la vida, va fer cas a sa iaia, que en adonar-se que es feien gràcia ja de ben xicotets, perquè van créixer junts a la plaça major, un dia, sense més ni més, al davant de tota la família, li va dir: «Noi, si et vols casar bé, casat al carrer.» I ell es va prendre ben a pit aquelles paraules, i va començar a marejar la Cinteta a totes hores, fins a fer-la la seua dona.

En un moment es van quedar assossegats, profundament adormits. I el xiquet, al bres, potser perquè prompte ja li tocava l'hora de mamar, es xuclava el dit gros d'una de les manetes, alhora que rondinava en un fil de veu a penes audible. Els mussols que es refugiaven al campanar, enfront de casa, de tant en tant deixaven anar el seu cucleig, estrany i ben curt, com si la nit fosca els provoqués certa peresa.

En sec, un soroll, com una forta ventada, de cop va sacsejar el ritme pausat de les seues respiracions, la casa sencera, com un inesgotable rugit intermitent. Tot eren ombres atribolades, fantasmagòriques, inquietes. En un petit espai de temps, els carrers, la plaça, les llars, es van omplir de crits, d'imprecacions, de plors i de paraules confoses. Quan el Marc i la Cinteta es van despertar, els seus cossos, entremig de la foscor, semblaven petrificats. El pis era ple d'aigua, d'objectes que anaven surant, que movent-se d'un lloc a l'altre, eren copejats contra les parets. I ells, entre tenebres, eren incapaços de trobar el llumener, la capsa dels mistos, qualsevol cosa que els pogués deixar veure el que passava. Van perdre el sentit d'orientació i ni tan sols eren capaços de saber on era la finestra, el balcó, la llar de foc... És que els dos tenien el mateix malson? Potser, de sobte, havien baixat a l'infern?

—És el riu! —va xisclar ella esgarrifada i tremolant, batent les dents pel pànic que sentia—. Déu meu! El xiquet, Marc! Salva el xiquet!

Confosos, sense saber reaccionar adequadament, ni tindre la certesa de la magnitud d'aquella catàstrofe, van saltar els dos a terra, però tot era aigua i remor. Més ombra i més nit. Cridaven i res els era consistent, ningú responia als seus esgarips roncs. La seua veu pareixia l'eco de tota la impotència humana. Ni tan sols eren capaços de trobar el bres per agafar-lo ben fort, per poder anar amb ell fins a les escales del segon pis. No podien fer altra cosa que cridar fins a enronquir, tot deixant-se arrossegar i pegant cops de cec per mirar d'aconseguir, d'empaitar el cos diminut i estimat del seu fill, del petit Enric.

—El xiquet! El xiquet! —les mans de la Cinteta, a la fi, van fregar lleugerament el bres, però la força de l'aigua el va tornar a prendre, com si el xuclés.

També va arrossegar el matrimoni, i els va rebatre contra les parets sense cap mena de contemplació. En un moment donat el pis va cedir, i els seus cossos es van confondre entre les runes, tot ensopgant contra la porta vella que es va esclafar per embolicar-se tot seguit entre el marasme dantesc de la plaça. El brogit d'aquella mar poderosa, el seu bram assassí, continuava fent-se ensordidor, dient a tothom que el riu era un déu poderós, que es plaïa amb capricis com aquell, tot deixant el seu llit per anar a fer grans destrosses pels pobles adormits plàcidament a les seues ribes. Era com un monstre insaciable i destructor, l'amo i senyor de tot el que a ell li feia goig. Ja l'havien vigilat prou... I en les hores més tranquil·les i serenes per als veïns, com un criminal traïdor, com una bèstia que només podia aplacar la pròpia feresa amb sang, portava a terme el seu atac. Aquella nit del 9 d'octubre de 1787 va deixar el record més trist i mai conegut a les poblacions riberenques de l'Ebre.

A la sortida del sol minvaren les aigües. El riu, després del seu cop sobtat i assassí, va semblar satisfet, potser un xic avergonyit per haver-se excedit amb avarícia. A poc a poc, com si encara li dolgués, anava reculant, asserenant-se, fins a seguir el seu curs normal.

La gent que es va poder despertar a temps, entre els quals el Manel i la família, així com els qui van estar resant tota la nit a sant Martí, que mostraven el seu desconsol neguitós. La destrucció del poble aterrava. Tots ploraven com criatures, sense que els ulls se'ls

poguessen eixugar. S'havien desplomat més de cent cases i, de mica en mica, la recerca es feia més anguniosa. Van aparèixer vint-i-nou morts enmig del fang, entre els quals el Marc i la Cinteta. Els seus cossos, arrossegats, els va trobar lluny de casa, confosos entre llaquim, canyes i estris de fusta que suraven pertot arreu.

Entre tants sospirs d'impotència, de llàgrimes i gent atribolada buscant els seus éssers estimats per tot aquell cúmulo desastrós, el plor esgarrat d'un xiquet va parilitzar el moviment actiu de l'obligada neteja, al temps que va omplir els cors d'esperança. Era un plor que cridava la vida, a la lluita, a continuar endavant.

—És ell! —exclamà el Manel, notant com la veu se li ofegava a la gola. En aquells moments de tribulació, era molt més fàcil plorar que barbullir paraules—. És el xiquet del Marc i la Cinteta!

—Com ho saps? —va preguntar un home ben cansat, amb un balancí entre els braços que intentava rescatar.

—Perquè ho sé, perquè m'ho diu el cor, perquè sant Martí gloriós, en aquest moment, no em pot enganyar.

Va caure tres o quatre vegades, quan les cames se li enfonsaven dins el llac mentre volia creuar amb rapidesa la plaça. Es va fer mal. El nas va començar a sagnar-li. Tot era un gran bassal de fang, runes, fustes, draps, canyissos i objectes impensables. Hi havia immundícies per totes bandes. El pis de la casa dels veïns s'havia enfonsat. Només hi quedaven els taulons de fusta enganxats a les parets. I, allí, entre tauló i tauló, ajagut d'una manera ben increïble, s'havia quedat encaïllat el bres del xiquet, que de tanta gana que tenia els plors que emetia eren roncs i fatigats; feien posar la carn de gallina.

Un altre home va ajudar el Manel i, entre els dos, delicadament, amb certa temor, el van agafar ben fort, perquè no els caigués dins el bassal. Quanta alegria...! Sant Martí salvador, que va escoltar amb joia els precis fervorosos d'aquells xertolins atribolats, havia fet un miracle. El Manel, encara commogut, el va estrènyer contra el seu cor, i, sense poder contenir per més temps l'emoció, va esclafir en un plor.

Un arc de Sant Martí, allà al damunt de tot, quasi fregant el cel, creuava esperançador el poble, des de la Rojal de Tivenys, fins on ni es podia imaginar... La frisosa angoixa del dia contrastava amb aquells colors lluminosos. Entremig de tant desesper, de tanta solitud

i misèria, tothom va celebrar el salvament del menut. Van ser diverses les dones que, en tindre fillets de pocs mesos, es prestaren per donar-li llet del pit. Una a una ho van anar provant, fins que el nadó en va trobar un del seu gust. Va començar a xuclar el mugró, amb un rondineig plaent, suat com la mar, a causa del defici per atipar-se prompte i poder dormir amb placidesa.

El cant xertolí d'Antoni Añón, farmacèutic, poeta, músic, home de cultura com no n'hi havia d'altre en les quatre comarques de l'Ebre, molts anys després va escriure un poema popular referint-se a la «riuada grossa», tal com es va anomenar la de 1787 i que posa punt final a aquesta visió, tan particular, d'un dels fets més luctuosos ocorreguts a les terres banyades pel gran riu.

*Si un Moisès va arrastrar el Nil,
Xerta va tindre un xiquet,
que arrossegat també per l'Ebre,
va salvar-se dins d'un bres.*

*Tots a una alcen els seus ulls plorosos,
i gràcies donant-li, fervents i contrets,
proclamen per sempre patró del poble
al sant que per socórrer a un pobre,
d'un tall la seua capa partí.*